

Mødet mellem generationer i Kongelunden

- Her leves livet!

(Hans, beboer på Plejecenter Møllestien, på en dag i skoven sammen med skovgruppen)

Samarbejde mellem Skovgruppen hos Solhjem og plejecentre i Aarhus Kommune

Der er en trend...

I Danmark, Norge, England, USA og en række andre lande er der efterhånden mange mødesteder, hvor børn i daginstitution og ældre beboere på plejecentre ses. Den åbenlyse gode idé har bredt sig over de sidste ti år. Oftest mødes børn og ældre hos den ene eller den anden part. Ældre kommer på besøg i børnehaver og børn kommer på besøg på plejecentre.

...og to, måske tre, vigtige forskelle

- Rudolf Steiner- dagtilbuddet Solhjem i Aarhus har en skovgruppe, og deres samarbejde med plejecentre ligner ikke de andre mødesteder. Her mødes børn og ældre i skoven – og kun i skoven. De er altså ikke på besøg i hinandens 'reservater', men finder hinanden i det fælles, frie rum. Det har vist sig at gøre en bemærkelsesværdig forskel.
- En anden tilsyneladende forskel er, at skovgruppens tilgang og erfaringer baserer sig på praktiske og konkrete aktiviteter. Man kan sige, at visionen og

strategien er opstået ud fra helt jordnære oplevelser og observationer. Det er startet og udviklet i skoven, mens aktiviteterne foregik. Det har stor betydning for aktiviteterne i dag og for bæredygtigheden på sigt. Den grundlæggende livsforståelse og menneskesynet har selvsagt medvirket til, at de fælles aktiviteter kom på benene og har fået en central plads. Men helt basalt er aktiviteter og ideer opstået midt inde i det fælles møde.

- Den tredje forskel kunne være, at dokumentationsarbejdet med interviews af chefer, ledere, pædagoger, ergo- og fysioterapeuter, børn og ældre og opsamling af historier er iværksat allerede fra starten. Denne skitse til projektet indeholder en række klip fra dokumentationsarbejdet.

Erfaringer

De erfaringer, der er hentet indtil nu, er opnået gennem et samarbejde mellem skovgruppen hos Rudolf Steiner-dagtilbuddet Solhjem og det kommunale plejecenter Møllestien i Aarhus.

Skovgruppen Anemonerne er et tilbud til de 42 ældste børn i børnehaven ved Solhjem. Anemonerne har tre grupper med 14 børn i alderen 4-6 år i hver, der på skift kommer i skoven en uge ad gangen.

De ældre er beboere på plejecentret Møllestien. De har demens i middel til svær grad. De kan ikke selv igangsætte aktivitet eller udfylde livet med meningsfulde aktiviteter. De er tydeligt kognitivt udfordrede, hvilket blandt andet ses ved ordfindingsbesvær, nedsat initiativ og koordineringsvanskeligheder

I skoven er børnene på hjemmebane, når de ældre kommer på besøg, og de kan frit bevæge sig rundt i deres eget tempo. De kan gå til og fra som de har lyst til, og gøre det de er vant til i skoven. De finder små insekter, snitter, klatrer i træer, leger gemmeleg, bygger huler, går på line, samler skrald m.m. Alt sammen noget, der kan skabe basis for en naturlig begejstring og fordybelse mellem børnene og de ældre.

Når de ældre kommer ud i naturen, oplever de en form for fysisk og mentalt velvære. De ældre, der kommer på besøg i skoven, har demens i middel til svær grad og blandt enkelte af dem med demens i svær grad, er det som om de husker og genkender børnene og skoven ud fra de sanseindtryk, de får, så snart de stiger ud af den lille minibus. De ældre er i skoven i en anden kontekst end på plejehjemmet og de får deres sociale kompetencer stimuleret.

-Her er glade mennesker og ingen klager,
siger Hans, der bor på Møllestien.

-Her er frisk luft og hyggeligt,
supplerer Maja, der bor i lejligheden ved siden af Hans.

Uddrag fra interviews om pædagogik og pleje

- ***Hvad er det, medarbejdere og ledere gerne vil gøre og hvad regner de med at få ud af det?***

Vi ønsker at give en gruppe børnehavebørn og ældre fra plejehjem, mulighed for at danne relationer og få en hverdag med livslyst, stjernestunder, grin og højt til loftet. Dette gennem samvær der er højt prioriteret i hverdagen og derfor med en kontinuitet og frekvens, der gør at de relationer der skabes, er "dybe", umiddelbare og naturlige. Det er også en hensigt at skabe ligeværd, fællesskaber og sundhed gennem livsglæde og gode oplevelser. Tryghed, træning og trivsel i disse rammer er en mulighed for at give de svageste borgere en bid af 'det gode liv'.

- ***Hvad er det nye – det banebrydende?***

Naturen som ramme for samværet mellem børn og ældre giver alle lov til at føle sig fri for ordinære rammer og normer. Her mødes vi lige og frie. Specielt de ældre profiterer af at mødes ude i naturen, hvor de ses som det menneske de er, og ikke som en plejehjemsbeboer. Den personlige karakter træder frem, og de viser nye sider og interesser. Borgerne støttes i deres identitet.

Rehabilitering får en ny vinkel. Naturen viser vejen og muligheder, som ikke uden videre er til stede for den svage ældre gruppe andre steder.

Børnene går forrest i at udforske og afprøve, de ældre følger interesseret.

Naturen inspirerer til leg og bevægelse, de ældre får vækket minder om

barndommens leg, som vi ser de henter frem og kan bruge. Naturen og de ændrede rammer inspirerer til at både ældre og børn "gør noget nyt" - gør mere, gør med glæde og ikke mindst lethed.

- ***Er det gjort før?***

I mange kommuner mødes børnehavebørn og ældre, på enkeltbesøg eller med jævne mellemrum. Besøgene finder oftest sted på plejecentrene og har i vidt omfang plejecentrenes beboere som relativt passive tilskuere til børnenes leg.

Vores undersøgelser hos kommuner, faglige foreninger, VIVE og KL har vist, at der ikke findes tilsvarende forsøg eller praksis andre steder i landet. Flere kommuner i Sørlandet i Norge har samskabelsesforsøg med samarbejde mellem børnehaver og plejecentre i naturen på ønskelisten, men ingen har endnu taget initiativ til at etablere det.

Det overordnede ønske i det aktuelle samarbejde mellem plejecentre og skovgruppen er at etablere et vedvarende og bæredygtigt samarbejde med udviklingspotentiale. Konklusionen af vores undersøgelser er, at vi ikke har kunnet finde tilsvarende samarbejde, hverken som forsøg eller igangværende praksis. Andre danske kommuner og en række norske kommuner har vist interesse i at følge arbejdet i Aarhus og få del i erfaringer, der indhentes her. Samarbejdet fungerer allerede.

- ***Hvad er baggrunden for det - idégrundlag, hvad vil vi med vores pædagogik og hvad vil vi med vores pleje/træning?***

Vi vil skabe livsindhold og glæde og en følelse af "hvem er jeg". Vi ser samværet i skoven som en del af den identitetsunderstøttende hverdag. En oplagt mulighed for at skabe naturlig begejstring, bevægelse og grin. Arousal kan stimuleres op og ned.

- ***Hvad ved vi allerede om børn og pædagogik i naturen - ældre i naturen - børn og ældre sammen?***

De ældre bevæger sig mere med børnene i skoven end det er muligt at motivere dem til andre steder.

- ***Hvilke samarbejdserfaringer har vi allerede gjort?***

Det er vigtigt med kontinuitet og at vi mødes ofte, lige nu er det en gang om ugen. Da der går kortere tid for børn og ældre "finder hinanden" og det

naturlige samvær opstår. For de ældre er det også vigtigt at samværet er hyppigt, så det er lettere at hente frem i hukommelsen. Besøgene i skovbørnehaven kan bruges som afledning fra triste tanker og vi har oplevet at kunne henvise til besøgene, snakke om børnene og genkalde smil og gode oplevelser. Vi oplever forventningsglæde og vi har et samtaleemne.

Fra plejehjemmets side oplever vi, at den gode stemning fra skoven bæres med hjem, og at de ældre fortæller glade, at de har været afsted. De ældre kommer tilbage med naturlig træthed og mættet af positive indtryk og oplevelser. De ældre bærer den gode stemning med sig hjem efter besøgene i skoven.

- ***Hvordan hænger det sammen med Solhjems pædagogiske planer og overvejelser?***

Solhjem har siden marts 2012 haft en halvdags skovgruppe med basis i det gamle tissehus (Anemonehuset) på hjørnet af Skovbrynet og Kongevejen i Aarhus. Skovgruppen tilbyder 42 børn i alderen 4-6 år en uge i skoven hver tredje uge fra kl. 9-14. Muligheden for at komme i skovgruppe har vist sig at være meget populær blandt børnene og deres forældre. Derfor er det Solhjems ønske at kunne give endnu flere børnefamilier mulighed for at tilbyde heldagspasning i skoven. Heldagsskovbørnehaven vil have åbent 06:30 -17:00 (fredag 06:30 - 16:30).

Heldagsskovbørnehaven ønsker vi tilrettelagt fra start som et sted, hvor børn og ældre mødes i naturligt samvær. De fysiske rammer skal indeholde muligheder for at børn og ældre kan være inden døre med køkken, toiletter, garderobe, kontor/pauserum og et større fællesrum, men også gode udearealer, der er så naturlige og urørte som muligt.

Det er vores tanke, at forældrene skal aflevere deres børn direkte i skovbørnehaven. Derfor er det vigtigt, at skovbørnehaven har til huse tæt på byen.

Hverdagen vil bære præg af aktiviteter udenfor og følge årstidernes skiften og fejre årstiderne, som man gør det i alle Rudolf Steiner børnehaver.

- ***Hvordan hænger det sammen med politik og strategi hos Magistratsafdelingen for Sundhed og Omsorg (MSO) i Aarhus Kommune?***

Det er fra MSO's side tilkendegivet, at projektet hænger fint sammen med Aarhus Kommunes kvalitetsstandarder, MSO's strategier, som de er beskrevet i de såkaldte 'ledetråde', og servicelovens bestemmelser og anbefalinger. Områdechefer ønsker et samarbejde med Solhjems skovbørnehave med et vedvarende sigte.

- ***Hvilke særlige kompetencer kræves af personalet?***

Opgaven kræver terapeutfaglige kompetencer hos en eller flere i plejepersonalet for at kunne vurdere funktionsniveau på dagen og vurdere risiko for fald. Kunne understøtte borger i at komme rundt i skoven, lege med børnene og følge impulser og lyst til bevægelse og involvering.

Når vi udvider projektet til at omfatte længere besøg, kan der blive større behov for kompetencer i forhold til pleje og medicin.

- ***Er kompetencerne til stede – er der behov for kompetenceudvikling?***
Det er hensigten, at personale med forskellige faglige baggrunde og kompetencer skal kunne deltage. Projektet bygger langt hen ad vejen på personligt engagement og tværfaglig interesse. I en udviklingsperiode vil vi undersøge, om der blandt det interesserede personale vil være behov for kompetenceudvikling.

Hvilke forudsætninger skal være opfyldt?

- ***Hus og andre faciliteter – vedligeholdelse***
Der er brug for uplejede naturomgivelser med stisystemer. Det er personalets erfaring, at der ikke er brug for tilrettelæggelse af naturens forhold. Våd vejr og vind giver særlige forhold og andre betingelser at være i naturen på – men hindrer ikke på nogen måde kvaliteten af aktiviteter og samvær.
- ***Særlige forhold – herunder hygiejne***
Såvel børn som ældre har brug for hygiejniske forhold til toiletbesøg, der for manges vedkommende kræver assistance fra personale. Hygiejnen skal kunne vedligeholdes på et niveau, der kan godkendes af involverede myndigheder.
- ***Transportmuligheder***
Skovbørnehaven og plejecentrene foretrækker korte transporttider til naturområdet. Det giver mere tid til samvær og trætter ikke unødigt de ældre deltagere.

Samarbejdsstrategier

Aarhus Kommune og Solhjem supplerer hinanden gensidigt i samarbejdet om samvær mellem ældre og børn i naturen. For begges vedkommende bidrager samarbejdet til opfyldelse af vigtige målsætninger. Der er tale om en høj grad af fællesskab, selvom organisationerne er vidt forskellige og har ligeså forskellige muligheder og betingelser, der sætter rammer for samarbejdet i praksis.

Aarhus Kommunes plejecentre er i samarbejdet med Solhjem repræsenteret ved Magistratsafdelingen for Sundhed og Omsorg (MSO). I kontakten med Solhjem tegnes MSO af to områdechefer:

- Majbritt Veise Blohm, områdechef, Område Midt
- Tina Porsmose, viceområdechef, Område Marselisborg

Plejecenter Møllestien er den første samarbejdspartner for Solhjem. Møllestien er i 2020-2021 under totalrenovering. Samtlige mere end 60 beboere er fraflyttet. En del er flyttet ind i det nye Generationernes Hus på Aarhus Ø og vil med stor sandsynlighed blive boende der. Andre beboere er midlertidigt genhuset på andre kommunale plejecentre i Aarhus, blandt andet på Plejecenter Thorsgården i Åbyhøj.

Der skal derfor findes en eller flere nye samarbejdspartnere for Solhjem blandt de kommunale plejecentre. Områdecheferne for Midt og Marselisborg er behjælpelige at identificere de nye samarbejdspartnere. Der er vist interesse hos flere plejecentre, blandt andet fra Plejecenter Hestehavehusene, der ligger lige op til et velegnet skovområde i kort afstand fra Solhjem. Hestehavehusene hører under MSO's Viby-Højbjerg område.

I samarbejdet mellem plejecentre og Solhjem kan der være behov for investering i faste eller midlertidige bygningsfaciliteter med toiletter, tørrerum m.v. MSO kan ikke investere sammen med en privatejet institution som Solhjem, men vil på løbende basis kunne afholde udgifter til drift og leje af faciliteter, der kan modsvare investeringer.

Det er Aarhus Kommunes opfattelse, at samarbejdet med Solhjem i høj grad understøtter kommunens strategi for sundhed og omsorg.

Solhjem's strategi i samarbejdet baserer sig dels på dagtilbuddets pædagogiske fundament og livsfilosofi og dels på behovet for videreudvikling af skovgruppen.

Fra en pædagogisk synsvinkel vil kontinuitet i samarbejdet med ældre og personale på plejecentre have en høj prioritet. Kontinuitet vil klart være at foretrække fremfor et generelt tilbud til plejecentre om vekslende antal besøg hos skovbørnehaven. Helt naturligt vil et kontinuerligt samarbejde åbne for en videreudvikling af konkrete aktiviteter og tilgange. Det er Solhjems ønske at lade samarbejdet indgå i en kvalitetsmæssig profilering af dagtilbuddet.

Bilag

Behov for faciliteter – 'indendørs og udendørs rum'

Helt generelt er der brug for:

- Plads til parkering af bus (primært til plejecenterbeboere) og privatbiler (aflevering og afhentning af børn)
- Sti til kørestole og rollator fra bus til hus og udendørs areal
- Hvilerum indendøre – adgangsdøre med min. 90 cm bredde
- Adgangsdøre uden dørtrin
- Trappefri adgang
- Adgang til handicaptolletter
- Hvilemøbler med ryglæn og armlæn
- Tørrerum til vådt overtøj

Her er medtaget et eksempel på et velegnet område. Vi vil gerne understrege, at det kun er et eksempel. Andre faciliteter kan være ligeså velegnede til formålet.

Eksempel: SOK grund og bygning

SOK grunden ligger på adressen Kongevejen 27, 8000 Aarhus C. Den husede frem til 2018 Søværnets Operative Kommando, som også har givet navn til området.

Området har nærmest ikonisk betydning for aarhusianere – det er kendt af alle med baggrund i byen.

- *begrundelse for, hvorfor det er det rigtige sted at være*
Den tomme bygning på SOK området vil på alle måder egne sig perfekt til formålet. Den er beliggende i det centrale Aarhus og alligevel i naturskønne omgivelser. Bygningen rummer de faciliteter, vi har brug for, både til skovbørnehaven og til de ældre. Den er i god stand og vil være let at flytte ind i. Udenomsarealerne består af både vild fauna med skovbeplantning, en lille bæk, kuperet terræn, et rigt dyreliv (gnavere, fugle, insekter og rådyr), og har endvidere flisebelagte stier og småkroge med overdække, hvor ældre kan færdes og søge hvilesteder. Der vil ikke være behov for at ændre i de skovnære omgivelser, tvært imod. Som de er nu er de meget egnede til formålet.
- *muligheder for at dele faciliteter med andre*
SOK grunden kan let deles med andre interessenter, hvad enten der er tale om naturforeninger, museer eller andre kulturelle formål.

Årshjulet – et eksempel

Eksempel på årshjul i samarbejdet mellem skovbørnehaven hos Solhjem og aarhusianske plejecentre. Eksemplet er blandt andet medtaget for at vise, at det pædagogiske fundament i skovbørnehaven ikke kun har betydning og relevans for børn, men også for voksne og ældre.

I Rudolf Steiner institutionerne er fejringen af de forskellige årstider af stor betydning for pædagogikken. Dette vil også være en del af hverdagen i den nye skovbørnehave og vil med garanti også være af stor betydning for de ældre. Her vil de ældre og børnene kunne glædes og begejstres sammen. Minder fra gamle dage vil måske dukke op, da disse højtider bunder i gamle traditioner.

Vi vil følge årstiderne tæt og leve med naturens kredsløb. Vi vil holde årstidsfester som en vigtig del af det pædagogiske arbejde. Her fejrer vi mærkedage i årets løb, og som perler på en snor går festerne gennem året og kalder forventningerne og genkendelsens glæde frem i børnene og de ældre.

Deltagere og kontaktpersoner, der er involveret

Marianne Stefansson, MSO

Majbritt Veise Blohm, områdechef, Område Midt

Tina Porsmose, viceområdechef, Område Marselisborg

My Marie Vigeholm, fysioterapeut, Plejecenter Møllestien

Sonja Dannesboe, fysioterapeut, Plejecenter Møllestien

Nanna Herluf, afdelingsleder, skovgruppen, Solhjem

Martin Gitt, leder, Solhjem

Biko Martin, formand for bestyrelsen

Thyge Madsen, tidligere leder af Solhjem

Bo Hjorth Jeppesen, medarbejder, Solhjem

Jens Peter Jensen, ekstern konsulent

Ulrik Høj Johnsen, tidligere formand for Solhjems bestyrelse

Fortællingerne

- Georg siger glad og meget højt, at "alle børnene vil gerne lege med mig" og skynder sig videre hen til nogle piger, han leger en "fangeleg" med.
- Erik har ellers ofte en lidt negativ adfærd og kan være opfarende hjemme på Møllestien. Her i skoven viser han ømhed og interesse for børnene. Han kommer grinende hen til bussen da vi skal hjem og siger "jeg sagde at jeg skulle have min rollator med, og der var en pige der sagde øj hedder det en alligator".
- Mange stjernestunder opstår, når vi sidder sammen og spiser grød eller pizza. De ældre sidder tæt med børnene og kan høre og se, hvad der foregår. Børnene snakker, og de ældre følger med. Der er nærvær. Der bliver fortalt historier fra gamle dage. Der er en dejlig stund, hvor fællesskabet nydes. De ældre spiser utroligt godt og roser maden "det smager fantastisk" og "hvor er det dejligt".
- En fredag under frokosten rejser Maja sig spontant, og siger at hun lige fik lyst til at holde en lille tale. Det den lille tale omhandler er, hvor dejligt det er at komme på besøg i skoven.
- En fredag er der et par børn der vil lave en morgensamling uden voksne. Dog får de ældre (og terapeuter) lov til at være med "for de kender jo ikke noget til morgen samling". Det ender med at vi alle står i en rundkreds og laver sanglege sammen. Alle gør deres bedste for at følge med og spejle hinandens fagter og bevægelser, både børn og ældre.
- Kaj, der er pensioneret pædagog, bliver støttet i sin identitetsfølelse og finder gamle mønstre og erindringer frem. Han opmuntrer, roser og klapper, når børnene går på slack line eller klatrer i træer. Han holder øje med, om nogen ser ud til at komme fra langt væk og forsøger at tælle børnene. Hvis nogen græder, vil han forfærdeligt gerne hjælpe med at trøste.
- Vi ser ofte børn sidde tæt sammen med en af de ældre. Godt og rart med en arm omkring sig, "sidder bare og er". Connie sidder en fredag og snor armbånd med én hånd, da hun jo ikke vil give slip på den søde pige, hun har fået lov at sidde med en arm omkring. Armbåndet, som de ældre har med hjem, hjælper dem med at huske turen til skovbørnehaven.
- Der bliver aet på hår, holdt i hånd og vist omsorg som en helt naturlig del af det at være sammen. Hudsult tilfredsstilles.
- Hans siger på vej op i bussen da vi skal hjem "det er sådan her, ude i skoven, at livet leves"
- 3-4 børn har fundet en masse små frøer, som de har i en spand med lidt vand, græs, blade og bark. De kommer ivrigt hen til et par af de ældre og viser dem stolt spandens indhold. En dreng tager en frø op af spanden og holder den nænsomt i sin lille hånd. Han siger til en af de ældre "vil du holde frøen?" Den ældre mand tager hånden frem og sidder nu med frøen til stor begejstring for alle. Der bliver talt om

frøer, minder fra barndommen kommer frem, og frøen bliver nu kilden til en fælles oplevelse. Et andet barn sidder og snitter i en pind, og kort tid har vi et barn og en ældre, der sidder sammen og snitter. Børnene løber rundt, og ofte ser vi, hvordan de ældre følger med, så godt de kan. De slipper deres rollator, følger efter børnene og forcerer gerne svære forhindringer som væltede træer eller rødder, der ligger på jorden.

- Om foråret bliver de ældre budt på smagsprøver af frisk tappet birkesaft eller små spæde bøgeblade og om sommeren friturestegte mælkebøtteblomster. Smagsoplevelser de ældre ikke har oplevet i mange, mange år, men som helt sikkert vækker minder i deres indre samtidig med, at børnene nyder at kunne invitere de ældre "på middag". De dage de ældre er på besøg, laver vi altid mad over bål. I de varme måneder får vi Anemonepizzabrød, som er skovgruppens særlige specialitet, og i de kolde måneder står menuen på Krudtuglegrød. Bålet og måltidet er i sig selv et naturligt samlingspunkt for alle. Ved måltidet sidder børn og ældre skulder ved skulder. Vi starter med en lille sang, og så kan vi endelig gå i gang. Alle spiser med største velbehag, appetitten fejler absolut intet, der bliver snakket og grinet og fadet/gryden er som regel helt tom til sidst. De ældre byder på vindruer eller andet lækker. De ældre vil gerne bidrage og give.

" Vi har oplevet at besøgene i skoven har faciliteret til bevægelse, initiativ og lyst til leg. Vi oplever, at der er skabt livskvalitet ved glæde og spontanitet i nuet. Talen flyder mere frit, og spontane udtryk som "det her kan vi ikke undvære", "det er fantastisk", "det har været en dejlig dag, børnene er så søde" har talt for sig selv. Det at vi mødes i naturen, har vi oplevet som en unik mulighed for at mødes på "neutral grund", hvor vi alle er lige og fri. Naturen har været et socialt frirum, hvor der ikke er normer og regler, og det giver en frihed til disse mennesker, der ellers ikke altid længere kan fungere socialt efter de "normalt gældende" normer og regler."

(My Marie Vigeholm, fysioterapeut, Plejecenter Møllestien)

Litteratur

Christine E. Swane, "Skovdagcentret Eghjorten i Hillerød – naturens betydning for mennesker med demens i relation til eksisterende forskning", Hillerød Kommune 2004

Aarhus Kommunes strategi på sundheds- og omsorgsområdet,
<https://www.aarhus.dk/om-kommunen/sundhed-og-omsorg/opgaver-og-noegletal/strategi/>